

וכאן המקום להוסיף ולהבהיר עוד ענין גדול ונשגב שנעשה סלע של כאילו-מחלוקת ואי-הבנה בין החסידים והמתנגדים, ובזה נסיים דברינו. הענין הוא "תורה לשמה", מהו הפירוש של תורה לשמה ומה תהא כוונת הלומד בשבתו לעסוק בתורה. הנה נמצא בשם הבעש"ט "שעיקר עסק תורה הוא שידבק את עצמו אל פנימיות רוחניות אור אין סוף שבתוך אותיות התורה שהוא נקרא לימוד לשמה שבזה אמר ר' מאיר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו'" (כתר שם טוב), ובמקום אחר שם: ענין הדביקות בו ית' הוא ע"י אותיות התורה והתפלה שידבק מחשבתו ופנימיותו לפנימיות הרוחניות שבתוך האותיות וכו'. ובצוואת הריב"ש כתוב, בעת הלימוד כשמדבר צריך שלא לחשוב מחשבה אחרת רק דביקות הבורא ית' ובעת הלימוד צריך לחשוב מחשבות הלימוד ומכח זה יבוא לו דבוק באלקות כראוי, וצריך בכל פעם לעסוק בתורה שהוא עץ חיים למחזיקים בה וכו'. דברים אלו וכמוהם נמצאים גם בעוד ספרי אבות החסידות הראשונים דהעוסק בתורה לשמה פירוש לשם ה' "כדי להשיג אלקותו יתברך שמו".

רבני המתנגדים ובעיקר בעל נפש החיים ראו בהדגשה זאת סכנה גדולה לעצם עסק העיון בשמעתתא דתלמודא דהא אם יכוון הלומד דעתו לדביקות הרי לא יעיין ולא ישתדל להבין גוף הסוגיא והשקלא טריא שהוא לומד, ורק להדביקות ולהאור הפנימי הגנוז בתורה ישים מחשבתו, ועוד "כשרואין עצמן שאין לבם הולך לזאת המדרגה שיהא לימודם בדביקות תמידי לא יתחילו כלל ללמוד וע"כ תפוג תורה ח"ו" (שער ד' פ"א) ולזאת ראה הגר"ח צורך להרחיב היריעה ולהשריש "האמת הברור כי לשמה אין פירושו דביקות וכו'" אלא "העסק בהלכות הש"ס בעיון ויגיעה וכו' ואם נאמר שלשמה פי' דביקות דוקא ורק בזה תלוי כל עיקר ענין עסק התורה הלוא אין דביקות יותר נפלא מאמירת תהלים כראוי כל היום וכו' וגם כי הי' די לענין הדביקות במסכתא אחת או פרק או משנה שיעסוק בה כל ימיו בדביקות ולא כן מצינו לרז"ל שאמרו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא משנה הלכות ואגדות וכו' והיינו כי מהעלותו על לבו תמיד כי עדן לא יצא ידי חובת עסק התורה לשמה במה שלמד עד עתה לזאת הי' שוקד כל ימיו להוסיף לקח תמיד מיום ליום ומשעה לשעה וכו'" עיי"ש בפ"ב ולזאת כתב והאריך

שם בפ"ג לבאר "כי ענין לשמה פירוש לשם התורה וכמ"ש הרא"ש בנדרים ע"ד הגמ' בדף נ"א עשה דברים לשם פעלן ודבר בהם לשמן, "כל דיבורך ומשאך בד"ת יהי" לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנטר ולהתגאות". ויעו"ש להלן בפרקיו דודאי קודם הלימוד יכין את עצמו "בטהרת הלב וביראת ה'" וגם "באמצע הלימוד הרשות נתונה להאדם להפסיק זמן מעט טרם יכבה מלבו יראתו ית"ש שקיבל עליו קודם התחלת הלימוד להתבונן מחדש עוד מעט ביראת ה'", אמנם "בשעת העסק והעיון בתורה ודאי שאין צריך או לענין הדביקות כלל כנ"ל שבהעסק ועיון לבד הוא דבוק ברצונו ודיבורו יתב' והוא יתב' ורצונו ודיבורו חד" עיין שם באורך.

והנה פירושו של בעל נפה"ח בכוונת לשמה בלימוד התורה הוא באמת חידוש גדול בדפשוטו לשמה היינו שעושה מחמת צווי הבורא וכד' הרמב"ם בהל' תשובה פ"י ה"ה: כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה ע"כ והרבה פרטים ישנם בסולם המדרגות של לשמה ושלא לשמה וכמו שהאר"י בעל יסוד העבודה בראש ספרו, ומה שהסתמך הנפה"ח ע"ד הרא"ש בנדרים הנה פשטות כוונת הרא"ש הוא שילמוד לשם ידיעת התורה ולא לקנטר ולהתגאות כמו שכתב בעצמו שם. אמנם איך שיהי' בזה אך דא פשוט שאם ילמוד אדם סוגיא אחת בעיון ובעמל להבינה על בוריה ולדעת כל פרטיה אמנם מטרת לימודו הוא משום שלמת' יעמוד על המבחן ויזכה לפרס גדול של כסף או כבוד ואחר שעבר המבחן אין לו שום שיח ושיג וחיובות למה שלמד ונוח לו לשכוח את תלמודו, הלזאת תיקרא תורה לשמה מפני שלמד בעיון ויגיעה ולהבין את הסוגיא לעומקה ולרוחבה, ודאי שגם הגר"ח יודה שאין זו תורה לשמה כלל משום שסוף כוונת הלומד לא הי' אלא בשביל הפרס ולא לשם מצות הלימוד שצוה בה הקב"ה. אלא שבעל נפש החיים בהדגישו את העיון והעסק לשם ידיעת התורה עצמה נימוקו בזה הי' לשלול כוונת הדביקות, אלא צריך לעמול לדעת ולהבין את דברי התורה שלומד, ואם כן הדבר הרי גם החסידות מהבעש"ט ואילך מודים ויודעים כן וכל בר בי רב מבין שצריך לעסוק ולעיין בתלמוד ולהבין מה שהוא לומד כי זה אמנם ה"מעשה" של מצוה אבל הכוונה וה"לשמה" הוא מחוץ להמעשה. וכן מבואר גם בלשון צוואת הריב"ש שהבאנו לעיל: ובעת הלימוד צריך לחשוב מחשבות הלימוד ומכח זה יבוא לו דיבוק באלקות כראוי, והיינו שבגשתו ללמוד יכוון שע"י הלימוד תבוא לו הדביקות והר"ז לא רחוק ממש ממה שכתב הנפה"ח בעצמו שהבאנו לעיל שבהעסק ועיון הוא דבוק ברצונו ודיבורו והוא יתב' ורצונו ודיבורו חד. וראה בתניא פ"ה הדברים הברורים על שכלו של הלומד כשמבין או משיג הלכה במשנה וגמרא "הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסה ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלוכש בהם והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה".

אלה הדברים אשר כתבו גדולי החסידים על לימוד ההלכה והתורה שנמסרה בש"ס ופוסקים ושעל כן חיבר בעל התניא את חיבורו הלכות תלמוד תורה, לתקוע יתד במקום

נאמן על קדושת מצות תלמוד תורה וחיובה הגדול בכל עת. וכל בר דעת ידע ויבין שאין בדבר זה בין החסידים והמתנגדים שום חילוק מלבד שימת הדגש. כי הבעש"ט דרש מן העובד את ה' אשר בשעה שהוא נגש אל הלימוד וקודם שישים עיונו בגוף התלמוד שהוא יגע בה יתכוון שע"י לימודו את התורה ידבק את עצמו אל פנימיות רוחניות אור א"ס שבתוך אותיות התורה, ומה שהוסיף שם בכתר שם טוב שהוא הנקרא לימוד לשמה, היינו משום שזוהי משנתה של החסידות ותורת הבעש"ט שהעמידה את כוונת העבודה והמצוות על יסודי תורת האר"י ועל כן פירשה התיבה "לשמה" לשם ה', וכדרך שהחסידות העמידה עשיית כל המצוות "לשם יחוד קוב"ה ושכינתו" עפ"י האריז"ל, ככה האירה את דברי האר"י גם אל כוונת לימוד התורה. והמעייין בשלחן ערוך האר"י בכוונת תלמוד תורה ימצא דברים קרובים ממש למש"כ בצוואת הריב"ש, וז"ל שתהי' כוונתו לקשר את נפשו ולהדביקה אל שרשה ע"י התורה כדי להשלים אילן ולהשלים אדם העליון ולתקנו כי זהו תכלית כל בריאת אדם ותכלית עוסק בתורה וכו' ע"כ.

אולם באמת לא על ד' האר"י בלבד מושתתת גישתה של החסידות למצות תלמוד תורה. וכדאי להעתיק כאן מדבריו של הב"ח באו"ח סי' מ"ז ע"ד הגמ' בנדרים (פ"א) בפסוק על מה אבדה הארץ וכו' על עזבם את תורתי וכו' ולא הלכו בה, שאין מברכין בתורה ותחלה. וז"ל הב"ח:

ונראה דכוונתו יתברך מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד.

ולהלן שם:

והמה עזבו את תורתי ולא הלכו בה, פירוש תחלת ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה לא הלכו בה דהיינו לא הלכו בה לשמה בשעה שבאו לפתוח בעסק התורה... כדי שתתדבק נשמתנו בעצמות קדושת התורה ורוחניות הוללהוריד השכינה בקרבנו לא הלכו בה לעסוק בדברי תורה לשמה...

תמצית הדברים כי צריך להרגיש בשעה שפותחין בלימוד התורה את קדושת נותן התורה ולהתדבק בנפש בשכינתו ית' שיורדת לנו ע"י העסק בתורה, זוהי בחינת תורה לשמה כפי שפירשה הב"ח ומלבד החילוק בסיגנון הלשון הן המה ד' הבעש"ט האמורים למעלה.

ככה ממש כתב גם המהר"ל בהקדמה לספר תפארת ישראל על דברי הגמ' הנ"ל
בנדרים אלא שביאר גם מה שאמרו שם מפני מה אין תלמידי חכמים מצויים שיצאו
מבניהם תלמידי חכמים מפני שאין מברכין בתורה תחלה. וכתב בזה דברים נמרצים:

ועוד כי התלמיד חכם דבק אל התורה כי חביבה התורה על לומדיה, ובשביל
אהבתם לתורה דבר זה מסלק אהבת המקום בשעה זאת שבאים ללמוד, כי כאשר
באים ללמוד תורה ואהבתם אל התורה אין בלימוד שלהם האהבה אל השי"ת
במה שנתן התורה, כי אין האהבה לשנים, כי כל אהבה היא דביקות בנאהב ואם
דבק בזה אינו דבק באחר, ולפיכך אהבת התורה שהיא חביבה עליהם, דבר זה
מסלק שאין הברכה בכל לבו אל השי"ת במה שנתן התורה, וזה שאין מברכים
בתורה תחלה, ולפיכך אין יוצאים מהם תלמידי חכמים, כי אלו היו אוהבים אותו
במה שהתורה נמצא מאתו יתברך הי' השי"ת ג"כ סבה לתורה לצאת מהם תלמידי
חכמים, ועתה שהם דבקים ורודפים אחר התורה עצמה בלבד, ואינם דבקים בו
יתברך במה שהוא יתברך סבה לתורה לא היה יוצא מאתו תלמיד חכם שיש בו
תורה, שאין כאן הסיבה המשפיע את התורה הוא התלמיד חכם, וזה שאמר
הכתוב (ירמ' ט) ולא שמעו בקולי נגד התורה עצמה ולא הלכו בה שלא לקחו
התורה עד סבתה כי לקיחת התורה עם סבתה נקרא הליכה בתורה לגמרי וכו'.

מה יש לנו להוסיף על דבריהם של הב"ח והמהר"ל בכדי להבין את מה ששאפו
הבעש"ט ותלמידיו להשריש בתוך לומדי התורה בישראל, להסיר מהם אבן ונגף, ולקשר
את נשמת היהודי בבוראו ע"י העסק בתורה והעמל בה. אלה הממאנים כיום לרדת אל
משנת החסידות ולהבינה כראוי, אלה המשתדלים לערפלה ולהעמידה בקרן חשיכה,
ואפילו להציע את דעתה וסברתה לא, כמו שעשה בספר "הגאון", אלה לא ראו מאורות
החסידות מימיהם, ויהי להם אשר להם.

אמנם להקוראים תמימי העם, דורשי אמת ומבקשי צדק, ובפרט לצעירי הצאן הגדלים
על מבועי התורה, להם כתבתי מכתבי ומאמרי זה, להעמיד הדברים על בוריים, ולהבהיר
מקצת מן המקצת בהשגחת הקב"ה על עמו הקדוש כי בדורות האחרונים נהר יצא מעדן
להשקות את הגן, והחסידות ממקור מים חיים נובעת עד עת קץ. ובאמת ישנם עוד
נקודות וענינים שמן הראוי הי' לעמוד עליהם ולהבינם לאישורם, כמו מנהגי' ונימוסי'
לפנים משורת וחובת הדין, ההדגשה על טבילת וטהרת הגוף, ההתקשרות לצדיקים, ועוד
דברים. אמנם נלאתי להאריך עוד, והיום קצר והמלאכה מרובה. ויהי רצון שיתקבלו דברי
אלה בלבבם של דורשי תושי' ולפני אדון כל.

הכ"ד אחד מן החבורה, שראה חובתו ברורה, להשיב הצדק אל השורה, משתחוה
מול רבותיו מלא שיעור קומה, ומעמיד דברים כחומה

יעקב פרלוב